

Ахтаніна Вікторія Віталіївна
студентка гр. ФФМ-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к. е. н., доцент Шашкевич О. Л.

ЗАКОНОДАВЧІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Держава, як складне суспільне явище, сформувалася історично і має певне своє призначення, що знаходить прояв у функціях, які вона об'єктивно виконує. Власне у функціях знаходить прояв сутності держави, її призначення по відношенню до громадян, суспільства загалом. Слід зазначити, що функції держави і її призначення формувалися історично, адже на різних етапах розвитку могли з'являтися нові потреби і державні функції видозмінювалися.

В складі основних функцій виокремлюють соціальну функцію як одну із самих найважливіших. Сутність соціальної функції полягає у наданні допомоги та підтримці громадян країни, зокрема найбільш вразливих і незахищених верств – малозабезпечених, людей похилого віку, дітей та сімей з дітьми, одиноких матерів, багатодітних сімей, людей з обмеженими фізичними можливостями тощо. Причому зміст соціальної функції представляється за такими напрямками: забезпечення соціального захисту громадян; створення системи загальнодержавного та недержавного соціального страхування; створення мережі спеціальних закладів для догляду за непрацездатними; створення умов для забезпечення громадян, які потребують соціального захисту, житлом та ін. [1].

В Україні основи здійснення державою соціальної функції закріплено у Конституції України (1996 р.). Так, у ст. 46 вказано, що «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [2].

Далі в основному законі країни конкретизується, що зазначене право «гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом» [2].

Наступні три статті 47, 48 і 49 також мають соціальне спрямування. Ст. 48 Конституції гарантує всім право на житло. Причому зазначається, що «громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону». Ст. 48 гарантує всім «право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло». Ст. 49 визначає, що «кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування». Важливо, що в основному законі

закріплено забезпечення державного фінансування «відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм у сфері охорони здоров'я. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно» [2].

Важливим законом для практичного здійснення фінансування соціальної функції держави є Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 р. № 2017-III. В законі прописано низку термінів, які стосуються соціальної сфери, а також підходить до фінансування соціальних потреб, це – «державні соціальні стандарти», «державні соціальні гарантії», «прожитковий мінімум», «соціальні норми і нормативи», «нормативи витрат (фінансування)» [3].

Вичерпний перелік категорій людей, які потребують соціального захисту подано у Законі України «Про соціальні послуги» від 7 січня 2019 року № 2671-VIII, яким введено поняття «складні життєві обставини» і тлумачиться дане поняття як «обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самотійно» [4].

Питання соціальної політики завжди знаходяться у полі зору органів державної влади і управління, вони передбачаються у майже всіх перспективних і поточних планах держави, стратегіях і концепціях. Акцентування на окремих напрямках і завданнях показує пріоритетність здійснення певних заходів в той чи інший період. Найбільш повно соціальні цілі державної політики відображено у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», яку у 2017 р. представило Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Серед 17 цілей сталого розвитку визначено перші чотири цілі це ті, які пов'язані з реалізацією соціальної функції держави: 1) подолання бідності; 2) подолання голоду, розвиток сільського господарства; 3) міцне здоров'я і благополуччя; 4) якісна освіта [5]. Інші 13 цілей сталого розвитку України тією чи іншою мірою пов'язані з покращенням життя громадян і підвищенням рівня їх добробуту, тому що вони спрямовані на розвиток економіки, а отже, забезпечуватимуть відповідну оплату праці і доходи громадян. Крім того, цілі збереження довкілля, як складової сталого розвитку, також в кінцевому підсумку сприяють покращенню життя населення.

Що стосується діючих стратегічних документів України, то зазначимо, у Бюджетній декларації на 2022-2024 рр. серед завдань, які потрібно вирішити, передбачено: «створення ефективної та досконалої системи здійснення соціальної підтримки та пенсійного забезпечення населення; розвиток системи соціального захисту ветеранів війни; забезпечення якісної, сучасної і доступної середньої освіти, розбудову безпечної та інклюзивної системи освіти, створення сучасної системи професійної (професійно-технічної) освіти та забезпечення якості вищої освіти; забезпечення доступу до основних медичних послуг; підвищення рівня прозорості в управлінні державними фінансами» [6].

В щорічних законах Про Державний бюджет України можна відзначити наявність тих чи інших положень (у вартісному виразі), які також стосуються реалізації соціальної функції держави впродовж бюджетного року. В першу чергу, в зазначеному законі визнаються обсяги видатків державного бюджету на соціальні потреби, крім того, встановлюються показники, які мають відношення до рівня добробуту громадян, це: мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум доходів в розрізі основних груп населення, трансферти соціального спрямування місцевим бюджетам з Державного бюджету України.

Список використаних джерел:

1. Держава. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%B0>.

2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

3. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 р. № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>.

4. Закон України «Про соціальні послуги» від 7 січня 2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.

5. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. К., 2017. URL: <https://ukraine.un.org/uk/49413-2017-nacionalna-dopovid-cili-stalogo-rozvitku-ukraina>.

6. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. К., 2017. URL: <https://ukraine.un.org/uk/49413-2017-nacionalna-dopovid-cili-stalogo-rozvitku-ukraina>.